

TÜRKİYE'NİN RUHU: TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN 100. YILINDA SORUN VE İMKÂNLARIMIZ ÜZERİNE

Ertan EĞRİBEL*
Yüksel YILDIRIM**

ÖZET: XIX. yüzyıl sonrası gündeme gelen "toplumların ruhu" açıklaması ile "zamanın ruhu" açıklamaları birlikte ortaya çıkmıştır. Bunlara bağlı olarak ortaya çıkan kültür/tarih temelli Alman ruhu, Rus ruhu, Türk ruhu, Japon ruhu gibi tanımlar zamanın ruhuyla hem ortaklık hem de farklılık taşımıştır. "Türk ruhu" kimliğinin bunlarla ilişkisi yanında değişik bir yönünü belirtmek gerekir. Cumhuriyet'in kuruluşunda, üzerinde coşkuyla ortak olmak ve paylaşmak istediğimiz gerçeklik "Türkiye'nin Ruhu"dur. Kemal Tahir ve Baykan Sezer "Türkiye'nin ruhunu" hem ortaya koymuşlar hem de kendi şahıslarında temsil etmişlerdir. Kemal Tahir - Baykan Sezer tarihimizin temel özelliklerinden yola çıkarak yeni bir açıklama ortaya koymuşlardır. Bu açıklamalar sadece bir bilgi olarak kalmamaktadır, kullanılır bir biçim kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, Baykan Sezer, Türkiye'nin Ruhu.

Turkey's Soul: On the Challenges and Opportunities of the Republic of Turkey on its 100th Anniversary

ABSTRACT: The notion of a "national spirit" or "the spirit of the times," which emerged post the 19th century, introduced concepts like the German spirit, Russian spirit, Turkish spirit, and Japanese spirit, each embodying elements both shared with and distinct from the spirit of their era. In the context of these ideas, it's important to highlight a unique aspect of the "Turkish spirit." This spirit, particularly resonant at the founding of the Republic, represents a reality that was eagerly embraced and shared with great enthusiasm. Kemal Tahir and Baykan Sezer not only articulated this concept of "Turkey's Spirit" but also embodied it in their personas. They presented a new interpretation, drawing from the fundamental characteristics of our history. These interpretations transcended mere informational content, evolving into a practical and applicable form.

Keywords: Kemal Tahir, Baykan Sezer, Turkey's Soul.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, ertanegribel@yahoo.com.tr, ORCID:0000-0003-1742-8006.

** Doç. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi, yuksel.yildirim@bakircay.edu.tr, ORCID:0000-0002-0836-1068.

Giriş Yerine

Geride bırakıyor olduğumuz 2023 yılını Cumhuriyet'in 100. kuruluş yılı olarak belli tartışmalar eşliğinde yaşadık. 100. yıl kutlamaları da aynı şekilde benzer tartışmaların konusu oldu. Dünyanın ve -izdüşümü olarak- ülkemizin içinde bulunduğu kaotik ortamın ve her alanda meydana gelen kutuplaşmaların bir görüntüsü olarak meselenin bir rejim ya da devlet kuruluşu olarak değerlendirildiğini söylemek de mümkün. Gerçekte her biri Türk tarihinin birer unsuru olan sembol tarihi kişilikler etrafında ayrışarak toplanıp, kendi ismini yüceltirken -kendilerince- "karşı tarafın putunu" taşlamaya yönelik bu kaotik ortam, yönetim değişerek üzerine kurulu bir devletin kuruluş yıldönümünün -en azından- coşkusunu geride bırakacak şekilde ülke gündeminin ortasında yer aldı. Cumhuriyet'in 10. yıl kutlamaları hakkında Kemal Tahir'in yaptığı bir değerlendirmeye benzer şekilde 100. yıl için de farklı nedenlerle de olsa benzer şeyler söylenebilir.

Aslında Cumhuriyet'in kuruluşunda, üzerinde coşkuyla ortak olmak ve paylaşmak istediğimiz gerçeklik "Türkiye'nin Ruhü"dur. Türkiye için bunun özel, farklı bir anlamı vardır. Tarihte Alman Ruhü, Rus Ruhü gibi kültür/tarih temelli toplumların kimliği ve farklılığını belirten örnekler vardır. Bunlar daha çok endüstriye dayalı modern evrensel bir uygarlık/ideal toplum modeli görüşüne karşı toplumun özgün karakterine, farklılığına vurgu yapmak için ortaya çıkmıştır. Batı içinde yer alıp, modern Batı evrenselliği/egemenliği üzerinde yeterince pay almadığını düşünen toplumlar Batı uygarlığı içinde farklı yer ve rollerini vurgulamak için kendi tarihlerini/kimliklerini gündeme getirmişlerdir. Milliyetçiliğin kültür temelli örgütlenmesinde böyle bir durum vardır. Türkiye'de de kendi özgün konumu ve rolünü vurgulamak için özellikle XX. yüzyılda Batılılaşma serüveni ile toplum kimliği arasındaki ilişkiyi tarih ile ilişkili olarak ele almıştır. Bu, Türk toplum tarihi ve kimliği açısından önemlidir. Dar bir milliyetçilik savunusu değildir. Üç tarz siyaset bunun bir ifadesidir. Ama burada yanlış Türk toplumunun sorunları ve çözümünü Batılılaşma serüvenimiz ile sınırlamasıdır. Bu durumda Anadolu'nun Türkleşmesi ile geleneksel Osmanlı siyaseti ve kuruluş konusu göz ardı edilmektedir. Türk toplum tarihinde kesin kopuşlardan ve karşıtlıklardan söz etmek zorunlu olmaktadır.

Toplumumuzun özelliklerini belirleme çabası ile sorunlarımızı kendi gücümüze dayalı olarak çözüme çabası birliktedir. Ancak burada çelişki öne sürülen farklılıklar aynı zamanda Batı yandaşlığı içinde ortaya konulmaya çalışılmasıdır. Diğer deyişle Batı kendi kimliğini paylaşmadan kendi lehine olan üstünlüğü ve ayrıcalıkları bize kabul ettirmeye çalışmaktadır. Bizim Türkiye ruhunu vurgulamaktan kaçınmamız için bir neden yoktur. Ancak Türk ruhunu/toplum karakterini dünya ve Türk toplumunun tarihi serüveni ve Anadolu'nun Türkleşmesiyle birlikte (Doğu-Batı çatışması) ve sürekliliği içinde ele alınması daha geçerli bir yöntemdir. Bu ele alış biçimi aynı zamanda donmuş/kalıplaşmış bir kimlik/milliyetçilik veya din savunusu içinde değil, dinamik/devrimci bir tarzda olmalıdır. Tarih ile kurulan ilişki de bu dinamizm/devrimci tutum ve bütünlük üzerinde bir bilinçlenmeyle temellenmelidir. Bu açıdan bakıldığında Türk toplum tarihindeki en önemli değişiklik Anadolu'nun Türkleşmesi olayıdır. Anadolu'nun Türkleşmesi olayında bir uygarlık çevresinden (Orta Asya, Göçebe yerleşik çelişkisinden) Yakın Doğu'da bir başka uygarlık çevresine (Doğu-Batı çekişmesine) girerken Türk kimliğimizi değiştirmeden yurdumuzu değiştireceğiz. Diğer deyişle bir kimlik değişmesine gerek duymadan Doğu-Batı çatışması içinde Anadolu'nun Türkleşmesi olayını gerçekleştireceğiz. Türklerin tarihinde Göçebe-Yerleşik çatışmasından çıkıp, Yakın Doğu'da Doğu-Batı çatışması içinde yer alması Anadolu'nun Türkleşmesi olayıyla somutlaşmıştır. Bunun siyasi ifadesi Osmanlılıktır.

Türkler Anadolu'nun Türkleşmesiyle sadece kendi tarihlerinde değil, Doğu-Batı çatışması içinde dünya tarihinde de yeni bir devrimci sıçrama/aşama gerçekleştirmişlerdir. Anadolu'yu tekrar Doğu içine kattıkları gibi, çatışmayı Batı içlerine taşıyarak Batı yayılmacılığı ve

saldırıcılığı önünde set oluşturmuşlardır. Kurtuluş Savaşı ve yeni Cumhuriyet Doğu'nun bu devrimci kazanımlarını korumak ve savunmak açısından yine devrimci bir başarıdır. Batı saldırıcılığı ve sömürgeciliğine karşı Doğu'da başarılı olmuş ilk kurtuluş savaşı/devrim örneğidir. Anadolu'nun Türkleşmesi olayı ile Kurtuluş Savaşı ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu arasındaki devrimci öz/ortaklık burada aranmalıdır. Türkiye'nin ruhu derken anlaşılması gereken Doğu-Batı çatışması içindeki yerimiz ve rolümüzdür. Sadece Anadolu'da varlığımızı korumak/savunmak bile Batı saldırıcılığına ve yayılmacılığı karşısında devrimci bir tutumdur. Ancak yeni Türkiye'nin Batı ile farklılığını vurgularken Batı üstünlüğünü kabul etmek ve yapılan siyasi seçimi bu yönde doğrulamak anlamında farklılığı savunmak bir açmaz olacaktır. Osmanlı ile Türk toplumunu birbirine karşıt olarak gösterme tersliği ile karşı karşıya kalınacaktır.

Osmanlı gibi yeni Türkiye devleti de öncelikle askerî-siyasi bir kuruluştur. Osmanlı'dan vazgeçince toplum olarak Anadolu'daki varlık nedenimiz tartışmalı hâle gelmektedir. Ayrıca yeni kurulan düzenin Osmanlı'ya karşı tanımlanmasına rağmen Batılı olmamak gibi baskın bir özelliği vardır. Yeni Türkiye devleti toplum içindeki bir çatışmadan/değişimden değil, dünya savaşında bir başarısızlık söz konusu olsa da Anadolu Türk toplumunun varlığı ile ilgili Batı ile girdikleri çatışmadan başarı ile çıkmıştır. Bu durumda nasıl bir yol seçmemiz gerektiği kaçınılmaz olarak gündeme gelmektedir. Bu tartışma daha başlangıçta yeni Türkiye devletini tarih konusuna itmekte ve geçmişin toplum mirasından nasıl yararlanılacağı konusu öne çıkmaktadır. Ancak bu tartışma önder yönetici- kadronun ve yaptığı seçimin de tartışılması olacağından, tartışma resmî tarih görüşüyle dondurulacaktır. Sonrası yeni tartışmalar resmî tarih görüşünün dünyadaki yeni gelişmelere ve Batı ile ilişkilerimizdeki rolümüze göre yeniden yorumlanmasıdır. Bu açıdan Kemal Tahir-Baykan Sezer düşüncesi Türk toplum düşüncesinde bir yol ayrımı olmuştur, Türk toplumun dünya ilişkileri içinde yeni bir yere oturtulması ve Türk toplumunun imkânlarının bu açıdan değerlendirilmesi Batı kalıpları dışında tarih ile ilişki kurmayı gerektirmektedir. Anadolu'nun Türkleşmesi ile Osmanlılık arasında kurulan ilişki bu açıdan önemli olmuştur. Kemal Tahir ve Baykan Sezer'in Doğu-Batı çelişkisi karşısında devrimci tutumları rastlantı değildir. Türkiye ve dünya hakkında kendi görüşü ve sözü olan bu iki öncü düşünürümüz "Türkiye'nin ruhu"nu temsil etmektedir. Kemal Tahir'den söz ederken Baykan Sezer'i görmezden gelmek gerçekte Türk ruhunun bütünlüğünü ve devrimci karakterini göz ardı etmektir.

Türkiye'de sosyolojide modern tarih ve toplum öğretilerinin yetersizliği kısa zamanda anlaşılmalıdır. Sosyoloji ile Türk toplum tarihi ve sorunlarımız arasındaki ilişki sosyolojimizin temel konusu olmuştur. Ama tarih bilgilerinin kullanılması ve tarihle ilişki bir ekleme olmaktan öteye girmemiştir. Tarihçilerimizde tarih ile sosyoloji arasındaki bütünleşme sorunu çözülmeden kültür ile ilgili bilgileri sosyolojiden aldıkları gibi çalışmalarına ek bilgi olarak koymaktan ileri gitmemişlerdir. Orta Asya Türk tarihi ile Anadolu Türk tarihi arasında bütünlük, farklılık ve süreklilik açıklanmamıştır. Sosyolojimiz ve tarihçiliğimiz Batı kalıplarıyla yetinmişlerdir. Batı kalıpları ile yetinmeyen sosyolog ve tarihçilerimiz de bir kalıp yerine bir başka Batı kalıbı koymaktan öteye gitmemiştir. Osmanlı'yı hem Türk hem de dünya tarihi içinde ayrı yerini değerlendirme, Batı kalıpları dışına çıkma Kemal Tahir ve Baykan Sezer'den gelmiştir.

Devlet Ana ve Yorgun Savaşçı Romanları Temelinde Türkiye'nin Ruhunu

Bu yıl Cumhuriyet'in kuruluşunun 100. yılı. 2023 yılının Kemal Tahir'in de 50. ölüm yılı olduğunu belirtelim. Bu sıradan bir hatırlatma değildir. Bu yazının temel amacıyla ilgilidir. Cumhuriyet, bir anlamda Osmanlı'nın 200 yıllık dönüşüm sürecinin bir aşaması olarak düşünüldüğünde Kemal Tahir, Osmanlı'dan Türkiye'ye yaşanan bu geçişin şafağında sürecin doğrudan şahididir. Sürecin ilerleyen aşamasında da -1910-1973 yılları arasında yaşaması nedeniyle- belli değişimleri doğrudan gözlemlemiştir. Cumhuriyet'in kuruluşunda

çocuk, Serbest Parti deneyiminde genç, İkinci Dünya Savaşı'nda yetişkin bir mahpus, Demokrat Parti iktidarında kırklı yaşlarında geçimini sağlamaya çalışan bir yazar, 1960'lı yıllar ortamında olgun, aynı zamanda dönemin toplumsal yapı tartışmalarında aktif olan ünlü bir romancıdır. Dolayısıyla cumhuriyetin kuruluşu, sonrasındaki tek parti iktidarını, dünya savaşını, çok partili dönemi, 27 Mayıs darbesi ve sonrasındaki dönemi, barındırdığı bütün dönüşümlerle birlikte bizzat yaşamıştır. Kemal Tahir'in deyişiyle "gerçeğin bir kez elde edilip, elde tutulamayacağı" tespiti bağlamında bu süreç gerçekten ülke tarihinde de farklı gerçekliklerin yaşandığı bir süreç olmuştur.

Kemal Tahir'in yaşadığı dönüşüm yalnızca devletin/toplumun değil kendi hayatında da yansımaları olan bir süreçtir denilebilir. Yaşamına bir Osmanlı zabitanın oğlu olarak başlayan yazar, Atatürk Türkiye'sinde 1930'lu yıllara kadar Türkiye devletinin Batı karşısında bağımsız varlığını ve Cumhuriyet'in coşkusunu duyan "Kemalist", sonrasında da yeni Türkiye devletinin/siyasetinin içe kapanmasına muhalif, dünyaya sosyalist dünya görüşü perspektifinden bakan bir romancıdır. Sosyalizm anlayışı demesek de bu anlayışa göre Türk toplum gerçeğini yorumlayış biçimi de zaman içinde belli değişimler gösterecektir. Bu durum yukarıda belirttiğimiz üzere Kemal Tahir'in ülke gerçeğini/Türkiye'nin ruhunu toplumlar arası ilişkiler içinde arayış yönteminin bir sonucudur. Başka bir ifadeyle Türkiye 1910'dan 1973'e değişirken Kemal Tahir'in görüşleri de zenginleşmiş ve farklılaşmıştır. Ancak bu değişim Kemal Tahir'de her döneme ayak uydurma, dönem havasını koklayarak gerekli tedbirleri alma şeklinde olmamış, bilakis dönem koşullarına karşı takındığı eleştirel tavrı ile birlikte kimi zaman -hatta çoğu zaman- başına iş açacak biçimde kendini göstermiştir. Aksi hâlde Kemal Tahir'i 1950'lerde Amerikan eksenli modernleşme çabaları ile barışık ılımlı muhafazakâr, 1960'larda Ortodoks Marksist olarak görmemiz gerekirdi. Kemal Tahir Batı sosyalizminin kalıpları dışına çıkmış, Doğu devrimcisidir. Yeni siyasi kadrolara karşı tutumu ve dışlanmışlığı bu nedenledir.

Kemal Tahir, sözünü ettiğimiz bireysel ve toplumsal dönüşümlerin kendi hayatında ve toplumsal hayattaki yansımalarının sonucu olarak konu üzerine eğilmiş ve notlarında bunun üzerine kafa yorduğu gibi romanlarında da bunun yol açtığı insan dramını anlatmaya çalışmıştır. Cumhuriyet, Osmanlı'nın son döneminde yaşanan büyük siyaset değişikliğinin getirdiği toplumsal süreçlerin son aşamasıdır ve gerek Osmanlı İmparatorluğu yıkılırken gerekse Cumhuriyet'in ilk yılları önemli toplumsal değişme konularını barındırmaktadır. Kemal Tahir, belli bir kısmını bizzat yaşadığı bu süreci romanlarında anlatmaya çalışmıştır. Batıcılaşmanın yarattığı sorunlar, yıkılan bir devlette oluşan çözülme, çürüme, bozgun; kuruluş sürecinin sancıları, çatışmalar, ümit, ümitsizlik, hayal kırıklıkları ve bütün bunların yarattığı dramlar, romanlarının konusu olmuştur. Bir anlamıyla Osmanlı'nın yıkılışı ve Cumhuriyet'in kuruluş süreciyle, Kemal Tahir'in yetiştirme ve olgunlaşma süreci birbiriyle örtüşmektedir ve her iki hikâyeye aslında toplumsal değişmemizin serüvenidir. Kemal Tahir'in görüşleri Türk toplum tarihi içinde bir anlam kazanırken aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve değişmesini de bu bütünlük içinde değerlendirmektedir.

Batıcılaşma serüvenimizin çelişkisi Batıcı devlet ile Doğulu toplum arasındaki uyumsuzluktur. Devlet ile toplum arasında ikilik geçmişte de vardır, ancak Batıcılaşma ile uyumsuz/ters bir ilişkiye dönüşmüştür. Kemal Tahir romanlarında devlet/toplum düzeyinde ortaya çıkan çözülme ve çözümsüzlük toplumsal bir çözüm olmamasının yarattığı devlet/toplum krizi olarak tanımlanmaktadır. Giderek yeni bir arayış yerine siyasi kadroların açmazı, mevcut düzenden bireysel düzeyde pay almanın getirdiği itişme hem siyaset hem de toplum düzeyinde yeni sorunlara yol açmaktadır. Siyasi kadrolar arasındaki çatışma giderek toplumun/devletin kendi tarihini ve imkânlarını talan etmeye dönüşmektedir. Bu süreçte tüm değerlerin alaşağı edildiği, insanı yücelten, insan onurunun göstergesi olan bütün hasletlerin göz ardı edildiği kokuşmuş kaos ortamının tasviri Kemal Tahir'in usta kalemıyla

çizilmektedir. Bu çelişki ve çatışmayı Batıcılışma dönemi Osmanlı ve yeni Türkiye'nin kuruluşu sonrası serüveni içinde saptamak mümkün olmaktadır. Milli Mücadele'den çıkmış bir devlet/toplum içinde kurucu kadroya eklenmiş/yapılmış başka bir takımın kurtuluşun ekmeğini yeme gayretleri göz önüne serilmektedir. Bu durum karşısında yaşanan şaşkınlık, hayal kırıklığı, bezginlik, gerçek Kuvayi Milliye'ci karakterlerin yaşadığı dram özelinde sunulmaktadır. Bir romanında geçen "Ne ister bu millet kurtarıcılarında? Hem de kurtuluştan yedi yıl sonra!" ifadesinde verilen başka bir devlet-halk ikiliği, karşıtlığa ve çatışma potansiyeli taşıyan çelişki gene insan dramları üzerinden aktarılmaktadır.

Osmanlı'da Doğu-Batı çatışması içinde ortaya çıkan temel çözüm, Batıcılışma sonrası devlet ile toplum arasındaki ikiliğin uyumsuz bir biçimde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kemal Tahir, söz konusu dönemlerde ortaya çıkan, Marx'ın da Doğu toplumlarındaki ekonomik ilişkiler için ileri sürdüğü ve kendisinin de Marxist okumalarının etkisiyle edindiği "devletin halkı talan etmesi" durumunu Osmanlılık siyasetinin bırakıldığı dönemler özelinde gözler önüne sermektedir. Geçmişten geleceğe ışık tutan bir ferasetle Kemal Tahir Doğulu bir devlet anlayışının mirasçılarının son iki yüzyıllık açmazlarını ve giderek toplumun başına bela olan bir otoriterliğe/despotluğa dönüşümünü anlatmaktadır. Bütün açmazlarına karşın Türkiye'de Batıcılışma süreci bizim tarihimizdir. Bu tarihi toptancı bir anlayışla mahkûm etmek veya inkâr etmek sonuçta değerlendirilmesinin önünü kapatmaktadır. Sorunları inkâr ederek veya kişileri mahkûm ederek sorunları aşma imkânı bulunmamaktadır.

Kemal Tahir'in Devlet Ana ve Yorgun Savaşçı romanları Anadolu'nun Türkleşmesi/Anadolu'daki varlık nedenimizin temelini ele almasıyla diğer romanlarından ayrılmaktadır. Her iki roman da bu nedenle Kemal Tahir'in başyapıtıdır. Temel konusu "Türkiye'nin ruhu"nu "kuruluş" temeli içinde ele almasıdır. Bugün de bu romanların önemi buradan kaynaklanmaktadır. Bu iki roman diğer romanlarının konu ve sorunlarını anlamak için âdeta bir kılavuzdur. Osmanlı'nın kuruluşu/Anadolu'nun Türkleşmesi ile Devlet Ana Anadolu Türklüğünün Batı'ya karşı başarısı kendini savunmanın ötesinde bütün Doğu'nun savunulmasıdır. Bu açıdan devrimci bir tutumu belirtmektedir. Bunu basit ve dar bir Batı düşmanlığına veya Batıcılışma karşıtlığına indirgemek mümkün değildir. Unutmamak gerekir. XIX. yüzyıl sonrası siyaset değişikliği ve Osmanlı siyasetinin karşılaştığı sorunlarla rağmen devlet Osmanlı özelliğini sürdürmüştür. Ayrıca bir dünya imparatorluğu olarak da dünya siyasetinde etkilidir. Ancak devlet geleneksel siyaset ve kimliğinde belli sapmalar içindedir.

Batıcılışma Eleştirisi ve Türk Ruhu

I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı tasfiye edilmiştir. Toplum/devlet düzeyinde varlığımızı korumamıza karşılık yeni bir dünya siyasetini savunmaya gücümüz yetmemiştir. Ancak yeni Türkiye Osmanlı kadroları tarafından kurulduğu gibi günümüzde de Osmanlı'nın tek mirasçısı olmayı sürdürmektedir. Mesele bizim Osmanlı mirasçılığını savunurken Osmanlı siyaseti adına sahip çıkmamız gereken mirasın hangi dönem veya ne olduğudur. Gerçekte bu konuda geçmişte ve günümüzde bir tereddüt yoktur. Fatih veya Kanuni dönemi Osmanlı mirasına her kesim sahip çıkmakta tereddüt etmemektedir. Aynı biçimde Osmanlı'nın kuruluş dönemi ve başarısı konusunda da ortaklık vardır. Tartışma Batıcılışma dönemiyle ilişkilidir. Türk toplum kimliğini yaşadığımız serüven belirleyecektir. Ancak Batıcılışma serüvenimiz sadece Osmanlı'nın değil Doğu'nun da çaresizlik içine düştüğü çözüm bulma çabasına girdiği bir dönemdir. Bu serüvenin getirdiği belli kazanımları da gözden uzak tutmamak gerekir. Balkan bozgununa kadar sanıldığının tersine dramatik bir başarısızlık da yoktur. XIX. yüzyılda devlet/Osmanlı Batı içi çelişkilere dayalı olarak yeniden siyaset üretir hâle gelmiştir. Ayrıca bir imparatorluk olarak çok geniş toprakları üzerinde yeniden örgütlenmiş ve merkezî idare ve saltanat gücünü artırmıştır. Doğu toplumları üzerinde de etkilidir. XX. yüzyılda bunu Osmanlılık, Türkçülük, İslamcılık olarak formüle

etmiştir. Bu az bir şey değildir, küçümsememek gerekir. Tam tersine Osmanlı'nın son iki yüzyılda kayıplarından bahsedilir ama bu kayıplar Batı'da "sınır savaşı"nın ötesine geçmemiştir. Buna karşılık Osmanlı daha önce ilişkilerinin sınırlı olduğu "Rusya Türkleri" ile ilişkili yeni bir siyasi açılım içindedir. Yine İslam ülkeleriyle ilişkileri açısından da Kuzey Afrika'da ve sahra altında Müslüman toplumlarla yeni ilişkiler kurmuştur. Askerî ve siyasi yeniden örgütlenmede, sağlıkta, eğitimde, şehirleşmede, ulaşımda, tarımda yenilenme ve başarıları da göz ardı edilmemelidir.

Son iki yüzyıllık Batıcılığa serüvenimiz önemli olmakla birlikte söz konusu dönemin koşulları içinde ağırlığı ve gücü olan bir dönemden öteye gidememiştir. Yeni bir dünya siyasetine ve çözüme dayalı geniş zaman kesiti içinde sürekliliği olan bir kimliğe ve siyasete dönüşmemiştir. Tekinalp Cumhuriyet sonrası yeni gelişmelere uygun olarak "Türk ruhu" ile "Kemalizm" arasında bir ilişki kurmuştur. Bunu Orta Asya ve Osmanlı Batıcılığının tarihi içinde bir aşama olarak bütünleştirmeye çalışmıştır. Ancak bu da belli bir dönemi mutlaklaştırmanın ötesine geçmemiştir. Bu nedenle Türk toplum kimliği ve sorunlarımızın çözümünüyle ilgili tartışmalar bitmemiştir. Çok partili hayata geçiş, 1960, 1980, 1990'lı yıllarda da dünyadaki değişikliklere bağlı Türk ve İslam özellikleri kimi zaman birbirinden bağımsız veya birlikte vurgulanmış ama bunlarda belli koşul ve dönemlerle sınırlı kalmıştır. Sürekliliği söz konusu değildir. Türkiye'nin yeri ve rolü ile ilgili tartışma dünyadaki değişimlere bağlı olarak sürmektedir. Bu tartışma ve değişim bizden bağımsız/dışımızda ortaya çıktığı gibi ortadan kalkmasında da bizim etkimiz olmamıştır. Bu değişim kendi denetimimizde olmadığı için kalıcı bir kimlik ve süreklilik sağlanması mümkün olmamıştır. Bugün de tartışma ve debelenme sürmektedir. Biz bu değişimi bütünsel bir süreçte süreklilik ve değişim içinde birlikte ele alındığında anlaşılabilirliği ve yeni görüşler öne sürülebilirliği görüşünderiz. Bu kimliğimizi Türk toplum tarihi serüveni içinde sorunların anlaşılması ve imkânları yeniden tanımlamak açısından da önemlidir.

Anadolu'nun Türkleşmesi Türk toplum tarihi açısından olduğu gibi dünya açısından bir devrimdir, Türk toplum tarihinde ve dünya tarihinde bir aşama/sıçrama olarak günümüzde de aşılammıştır. I. Dünya Savaşı'nda Türklerin Anadolu'dan tasfiye edilmek istenmesine rağmen devlet/toplum varlığını korumayı canıyla, kanıyla korumayı başarmıştır. Anadolu Türklüğünün varlığı Batı saldırganlığının sınırlanması, Doğu toplumları açısından da Batı yayılcılığı önünde bir engel olarak önemini sürdürmektedir. Türkiye'nin bağımsız varlığını koruması Anadolu'nun Türkleşmesi / Anadolu Türklüğünün 1000 yıllık devrimci mirasını savunması için yeterli güç ve birikime sahip olduğumuzun göstergesidir. Dünya savaşı sonrası ve yeni dünya savaşının arifesinde Cumhuriyet'in 10. yılının coşkuyla kutlanmasının ardında bu gerçek vardır. 100. yılında da kutladığımız budur. Dünya tarihi açısından etkili olduğu söylenen Bolşevik devrimi yüz yıl bile varlığını sürdüremezken, 1000 yıldır Anadolu'nun Türkleşmesinin yarattığı devrim dünyayı etkilemeye devam etmektedir. Yeni Türkiye'nin kuruluşuna bu açıdan devrimci bir tutum ve başarı olarak sahip çıkmamız ve bu mirası hak etmemiz gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılı, diğer deyişle varlığını koruması elbette önemlidir. Bu coşkuyu ve bağımsız varlığımızın önemini canlı tutmak sıradan bir olay değildir. Cumhuriyet'in kuruluşu bir dünya savaşı sonrası bağımsız varlığımızın korunmasının ötesinde açmaz içindeki Doğu toplumları açısından da bir kazanım olmuştur. Yeni devlet/toplum Batıcılığa siyasi seçimi nedeniyle küçümsememek gerekir. Sorunlarına rağmen Musul ve Kerkük için çabalayan, kurucusu ölüm döşegindeyken Hatay için mücadele eden, yoksul dönemde Kıbrıs için atağa kalkan bir devletten söz ediyoruz. Günümüzün 85 milyonluk Türkiye'sinin uluslararası ilişkilerdeki rolüyle karşılaştırıldığında bu çaba her şeyden önce en azından takdiri hak etmektedir. Cumhuriyet'in kurucularının -bir anlamda İttihatçılıktan miras- katıksız vatanseverlikleri ve yenilgiyi kabul etmeyen mücadeleci ruhları

İmparatorluğun küllerinden yeni bir devlet ortaya çıkarmıştır. Sorunlarımız vardır. Ancak tekrar edelim günümüzde sadece Türkiye'nin değil, Doğu ve Batı uygarlıklarının da sorunları vardır. Bütün bir dünya açmaz/kriz içindedir, yeni bir devrimci aşama/sıçrama Batı ve Doğu toplumlarından beklenmemektedir. Türkiye geçmiş birikimi ve mirası ile bu arayışa öncülük ve sözcülük edebilir. Türk/Türkiye ruhundan anladığımız bu devrimci özdür. Cumhuriyet'in kuruluşunun 100. yılı coşkusu bu bilinçle dünyanın arayışına, açmazlarına bir zemin olursa beklenen devrimci dönüşümü/aşamayı yapmanın imkânını hep birlikte bulacağız.

XIX. yüzyıl sonrası gündeme gelen "toplumların ruhu" açıklaması ile "zamanın ruhu" açıklamaları birlikte ortaya çıkmıştır. Bunlara bağlı olarak ortaya çıkan kültür/tarih temelli Alman ruhu, Rus ruhu, Türk ruhu, Japon ruhu gibi tanımlar zamanın ruhuyla hem ortaklık hem de farklılık taşımıştır. "Türk ruhu" kimliğinin bunlarla ilişkisi yanında değişik bir yönünü belirtmek gerekir. Zamanın ruhu veya toplumların ruhu kavramı eski düzenden farklılaşma ve modern yeni dünya düzenine uyum kurma çabaları tarafından belirlenmiştir. Buna karşılık günümüzde artık Batı tarafından temsil edilen "zamanın ruhu" âdeta tükenmiştir... Batı'da yeni bir aşama, sıçrama yapacak toplumsal sınıflardan ve toplumlardan söz edilememektedir. Tam tersine mevcut düzen yeni gelişmelere ve arayışlara karşı kendini mutlaklaştırmaktadır. Bütünsel dünya görüşlerinin, tarih anlayışının gözden düşmesi olayı rastlantı olmanın ötesinde bir anlam taşımaktadır. Batı toplumsal ilerlemeden, tarihten, toplumların kendi egemenliğinde olsa bile evrenselliğinden vazgeçmiştir. Zaman ve mekân ötesi, toplum dışı, koşullar üstü yeni dünya düzeni/düzensizliği içinde mevcut dünya uygarlık mirasını tahrip etmektedir. Bu nedenle günümüzde "zamanın ruhu" denilince anlaşılan geleceksizlik, umutsuzluk ve anti-toplumsallaşmadır.

Kemal Tahir ve Baykan Sezer son iki Türk toplum düşüncesinde ortaya çıkan arayışların dışında "Türkiye'nin ruhunu" hem ortaya koymuşlar hem de kendi şahıslarında temsil etmişlerdir. Kemal Tahir - Baykan Sezer tarihimizin temel özelliklerinden yola çıkarak yeni bir açıklama ortaya koymuşlardır. Bu açıklamalar sadece bir bilgi olarak kalmamaktadır, kullanılır bir biçim kazanmıştır. Türk sosyolojisinin temel konusu olan Anadolu'nun Türkleşmesi ve Osmanlı'nın Batıcılılaşması konusuna Türk ve dünya tarihi içinde devrimci bir açıklama ve bütünlük kazandırmışlardır. Kemal Tahir ve Baykan Sezer düşüncesi Türk toplum tarihinin zenginliğinin nerede olduğu, son iki yüz yıllık yaşadığımız değişimde sorunların ne kadar değiştiği, nasıl değiştiği konusunda Cumhuriyet'in 100. yılında bize ışık tutmaktadır. Kemal Tahir'in ölümü üzerinden 50 yıl, Baykan Sezer'in ise 21 yıl geçmiştir. Buna karşılık görüşlerinin güncelliğini ve önemini koruması, tartışma ve eleştiri dışında artık kullanılabilir hâle geldiğinin göstergesidir.